

POLITECHNIKA ŚLĄSKA

Wydział Transportu

**DIAGNOSTYKA STOPNIA
WYPRACOWANIA ŁOPATEK
CZĘŚCI WYSOKOPREŻNEJ
WIRNIKA TURBINY 13K225
METODĄ MAGNETO-INDUKCYJNĄ**

Rozprawa doktorska

Mgr inż. Tomasz JASIŃSKI

Promotor dr hab. inż. Zbigniew Hilary ŻUREK, prof. Politechniki Śląskiej
Promotor pomocniczy dr inż. Iwona BEDNARCZYK

KATOWICE 2021

STRESZCZENIE

Przedmiotem niniejszej rozprawy doktorskiej jest, innowacyjne w energetyce, wykorzystanie metody magneto-indukcyjnej do diagnostyki stanu łopatek turbiny parowej 13K225. Praca dotyczy ważnego zagadnienia, jakim jest diagnostyka maszyn i urządzeń. Istotnymi sprawami, szczególnie dla branży energetycznej, dla elektrowni zawodowych, są zapewnienie ciągłości działania i możliwość dostarczania do sieci prądu elektrycznego, dlatego też bezawaryjna praca turbozespołów, bez przestojów lub z jak najkrótszymi przestojami, jest efektem nie tylko odpowiedniej konstrukcji m.in. turbin, ale również wynikiem odpowiedniej eksploatacji wraz z niezbędną diagnostyką. Diagnostyka prewencyjna pozwala uniknąć nieprzewidzianych awarii lub nawet katastrof, przez określenie stanu materiału i wskazanie obszarów o niepokojących zmianach struktury, które w przyszłości będą prowadzić do powstania nieciągłości materiałowych. Dotychczasowo powszechnie stosowane w energetyce metody diagnostyczne NDT, takie jak: badania ultradźwiękowe, badania prądami wirowymi, penetracyjne lub magnetyczno-proszkowe, pozwalają wykryć już istniejące nieciągłości materiałowe, takie jak np. pęknięcie. Metody te nie zapewniają wczesnego wykrycia procesu zmian w ciągłości struktury, który poprzedzony jest powstaniem nieciągłości materiału.

Celem pracy jest opracowanie nowej metody diagnostycznej pozwalającej na wczesne określenie stanu materiału łopatek turbin parowych w sposób skuteczny i efektywny. W pracy zaprezentowano wyniki badań magneto-indukcyjnych opracowanych za pomocą metodologii Förster Plot, która pozwala na analizę zmian własności magnetycznych i elektrycznych materiału. Zmiany parametrów elektrycznych i magnetycznych zachodzące w testowanym materiale analizowane zostały w zakresie częstotliwości od 3- do 7-krotności częstotliwości granicznej dla badanej stali X22CrMoV12-1+QT2, co daje przedział w zakresie częstotliwości od 150 Hz do 700 Hz. Badania strukturalne za pomocą mikroskopii transmisyjnej, rentgenowskiej analizy strukturalnej, a także pomiary mikrotwardości i badania podstawowych parametrów mechanicznych potwierdziły spójność ze zmianami parametrów elektrycznych i magnetycznych.

Wyniki badań unormowanych składowych impedancji (Förster Plot) zostały porównane z wynikami badań strukturalnych, mikrotwardości i kwadratu szerokości połówkowej linii dyfrakcyjnych promieni rentgenowskich Δ^2 . W badaniach rentgenowskich wsparto się analizą wydzieleni węglików chromu w stali martenzytycznej. W przypadku łopatek z wirnika turbiny mamy do czynienia ze złożonym stanem naprężenia o różnej intensywności jego składowych pomiędzy łopatkami ze względu na ich długość i siły odśrodkowe, a co za tym idzie – zmiennymi i złożonymi procesami pełzania.

Dla małych odkształceń, jakie się rejestruje podczas badań międzyeksploatacyjnych, można przyjąć związki liniowe pomiędzy degradacją struktury od pełzania wysokotemperaturowego a pomierzoną twardością, ponieważ zniekształcenia te są wielokrotnie niższe [%] od odkształceń dla zakresu sprężystości i plastyczności badanej stali [z normy]. Natomiast dla stali o małej energii błędu ułożenia struktury nie można oczekiwać liniowych zależności od odkształceń materiału [J/cm^2], nawet przy rozciąganiu jednoosiowym [2], [3], [4]. Przykładem mogą być podobieństwa i związki wyników badań odkształceń, twardości, parametrów sieciowych itd. Potwierdza to literatura krajowa i zagraniczna dla żelaza αFe [2], [5], [6].

Istotnym wyznacznikiem okazał się parametr sieciowy dla węglików chromu, który jest o rząd wielkości czulszy od zmian parametru sieciowego dla żelaza. Parametr sieciowy węgla chromu w sposób bardzo czuły odzwierciedla stan procesu degradacji (jednak proces badań wymaga metod niszczących przygotowania próbek i jest kosztowny). Na podstawie przeprowadzonych badań mikrostruktury łopatek turbiny energetycznej wykonanych ze stali X22CrMoV12-1+QT2 można sformułować powiązania parametrów elektrycznych i magnetycznych mikrostruktury stali martenzytycznej w warunkach pełzania wysokotemperaturowego. W celu lepszego zaprezentowania tych powiązań, wyznaczono parametr podobieństwa Poissona i wszystkie kluczowe wielkości ujęto w zestawieniu tabelarycznym.

Porównanie wyników zastosowanych metod badawczych ujawniło związek pomiędzy zmianami strukturalnymi wynikającymi z degradacji materiału a przebiegami unormowanych składowych impedancji – analizowanych metodą Förstera.

Analiza parametrów elektrycznych i magnetycznych w relacji do zmian parametrów strukturalnych pozwoliła wykazać:

- wysoki stopień podobieństwa przebiegu unormowanej składowej rzeczywistej $\mathbf{Re}$ oraz urojonej $\mathbf{Im}$ impedancji $\mathbf{Z}$ z wyznaczonymi parametrami sieciowymi dla węgla chromu Cr_{23}C_6 ,

- istotny związek twardości $HV_{0,1}$ ze składową urojoną $\mathbf{Im}$ impedancji $\mathbf{Z}$,
- silny związek ilości zliczeń refleksów – Height [cts] z kwadratem szerokości linii dyfrakcyjnej Δ^2 oraz z parametrem sieciowym Fe-Cr [Å] dla badanej stali łopatek (powszechnie pomijany w metodach dyfrakcji rentgenowskiej jako nieistotny).

Prace badawcze nad metodami magneto-indukcyjnymi należy niewątpliwie kontynuować, ponieważ ich aplikacja w warunkach przemysłowych będzie dużym postępem, nie tylko w badaniach materiałów, ale również w diagnostyce maszyn i urządzeń pracujących w energetyce i innych kluczowych gałęziach przemysłu, takich jak branża naftowo-gazowa lub energetyka źródeł odnawialnych.